

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

مروری بر کتاب شریف سرالصلاة امام خمینی قدس سره ۱۵

«آتش عشقی که از قلب طلوع و به ظاهر سرایت می‌کند»

## گر دایره کوزه ز گوهر سازند از کوزه برون همان تراود که در اوست

در دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)، عارف کامل که به مرحله وصال و فنای کلی، رسیده، برای تحقق بخشیدن به صورت ظاهری و شرعی نماز، نیازمند هیچ‌گونه تکلف، مواظبت و توجهی نیست و حال او مانند حال عاشقی است که در اوج قرار گرفته و حرکات ظاهری او بی‌اختیار و بدون برنامه‌ریزی و حساب‌رسی انجام می‌شود، نیاز ندارد شیوه‌ای را انتخاب کند یا مصالحی را در نظر بگیرد، اعمالی که از او ظاهر می‌شود در مطابقت با شرع مقدس، سرسوزنی تخطی ندارد؛ زیرا آنچه در سرّ و درون قلب اوست در چهره و اعضا و جوارحش، نعل به نعل، مطابق با شرع مقدس، ظاهر می‌شود. امام راحل (ره) در اشاره به این معنا، چنین می‌فرماید:

«بالجمله، مستغرقان در مشاهدۀ جمال جمیل را تجلیات غیبیّه حاصل شود، که حرکات شوقیّه ای در سرّ قلب آنها حاصل آید، که از آن اهتزازات (درخشیدن، جنبیدن) سرّیّه قلبیّه آثاری در مُلک آنها حاصل شود، که آن آثار به مناسبت کیفیت تجلیات مطابق با یکی از مناسک و عبادات است؛ و با آنکه توجّه استقلالیه به کیفیت هیچ یک از آنها ندارند هیچ جزئی یا شرطی از آداب صوریّه آن تغییر نکند و کم و زیاد نگردد و بر خلاف مقرّرات شرعیّه نگردد؛ چنانچه رسول ختمی صلی الله علیه و آله در نماز معراج به واسطه رؤیت انوار عظمت و تجلّی ذاتی غیبی، سجده نمود و غشوه‌ها برای او دست داد؛ چنانچه پس از این اشاره به آن می‌نماییم.» (سر الصلوة، ص ۱۱)

(بالجمله، مستغرقان در مشاهدۀ جمال جمیل را تجلیات غیبیّه حاصل شود، که حرکات شوقیّه ای در سرّ قلب آنها حاصل آید، که از آن اهتزازات سرّیّه قلبیّه آثاری در مُلک آنها حاصل شود.)

## بعد از این نور به آفاق دهیم از دل خویش که به خورشید رسیدیم و غبار آخر شد

شرح: منبع جمیع خیرات اتصال قلب به مبدأ وجود، خداوند متعال است، امام خمینی با هدایت و تأکید به این حقیقت، می‌فرماید: قلب لطیفه‌ای است که دارای دو وجه می‌باشد یک وجه به عالم ملک و دنیا دارد و برای

آبادی آن تلاش می‌کند و وجه دیگر آن، به عالم آخرت و ملکوت است که برای عمرانی و آبادی آن می‌کوشد و از همین رو در قلب از یک طرف حقایق غیبی و ملکوتی و در طرف دیگر آن صور ملکی دنیایی بازتاب می‌یابد. بنابراین، اگر جنبه دنیایی بر قلب چیره شود، قلب به تدریج به سوی طبیعت سوق می‌یابد و صور خیالی و وهمی در آن نقش می‌بندد و اگر حقایق ملکوتی بر آن چیره شود، رو به سوی ملکوت اعلیٰ آورده، معارف آسمانی در آن تجلی می‌کند (شرح چهل حدیث، ص ۳۹۹-۴۰۰)، این چنین قلبی منزلگاه محبوب و محل تجلیات رحمانی است. (آداب الصلاة، ص ۱۰۷)

### این همه عکس می و نقش نگارین که نمود یک فروغ رخ ساقیست که در جام افتاد

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمودند: **"إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَلَا إِلَى أَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ"**؛ (الأمالی للطوسی : ۱۱۶۲/۵۳۶) خداوند تبارک و تعالی، به ظاهر و دارایی‌های شما نمی‌نگرد، بلکه به قلوب و اعمال شما می‌نگرد. مقصود از اعمال قوای ظاهری و باطنی هر دو را شامل می‌شود؛ امام راحل فرمود: «شیخ عارف کامل ما، جناب شاه آبادی، روحی فدا، می فرمودند: «جميع عبادات سرایت دادن ثنای حق جلّت عظمت است تا نشئت مَلَكِيَّة بدن. و چنانچه از برای عقل حظّی از معارف و ثنای مقام ربوبیت است، و از برای قلب حظّی است و از برای صدر حظّی است، از برای ملک بدن نیز حظّی است که عبارت است از همین مناسک. پس، روزه ثنای حقّ به صمدیت و ظهور ثنای او به قدوسیّت و سبوحیت است؛ چنانچه نماز که مقام احدیّت جمعیّه و جمعیت احدیّه دارد ثنای ذات مقدّس است به جمیع اسما و صفات.» (سر الصلاة. صص ۱۱-۱۲)

(چنانچه رسول ختمی صلی الله علیه و آله در نماز معراج به واسطه رؤیت انوار عظمت و تجلّی ذاتی غیبی، سجده نمود و غشوه‌ها برای او دست داد؛ ...)

شرح: در دعای پیامبر اکرم "صلی الله علیه و آله" در سجده شب نیمه شعبان، آمده است که حضرت فرمود: **«سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَ خَيَالِي وَ آمَنَ بِكَ فُؤَادِي هَذِهِ يَدَايِ وَ مَا جَنَيْتُهُ عَلَى نَفْسِي يَا عَظِيمُ [عَظِيمًا] تَرْجِي [تَرْجِي] لِكُلِّ عَظِيمٍ اغْفِرْ لِي الْعَظِيمَ فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ إِلَّا الرَّبُّ الْعَظِيمُ.»** (همه هستی و اندیشه ام برایت سجده کرد، و دلم به تو ایمان آورد، این است دستانم و آنچه بر خود جنایت کردم ای بزرگی که برای هر کار بزرگی به او امید است، از من گناه بزرگ را ببامرز، زیرا گناه بزرگ را جز پروردگار بزرگ نمی آمرزد). سپس سر مبارک خویش را از سجده برداشت، و دوباره به سجده برگشت و فرمود: **«أَعُوذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَضَاءَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ وَ**

**الْأَرْضُونَ وَانْكَشَفَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ وَصَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ مِنْ فُجْأَةٍ يَهْمَتِكَ وَ مِنْ تَحْوِيلِ عَافِيَتِكَ وَ مِنْ زَوَالِ يَنْعَمَتِكَ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي قَلْبًا تَقِيًّا نَقِيًّا وَ مِنْ الشِّرْكِ بَرِيًّا لَا كَافِرًا وَ لَا شَقِيًّا.**» (پناه می آورم به نور جلوه ات که آسمان ها و زمین ها بر آن روشن شد، و تاریکی ها با آن برطرف گشت، و با آن کار گذشتگان و آیندگان اصلاح شد، از فرا رسیدن عذاب ناپهنگامت و از دگرگونی عافیت، و از زایل شدن نعمت. خدایا! دل با تقوا و صفا یافته، و بیزار از شرک، نه کافر و بدبخت روزی من گردان. سپس دو طرف روی خود را بر خاک نهاد و عرضه داشت: «**عَفَرْتُ وَنَجِي فِي التُّرَابِ وَ حَقُّ لِي أَنْ أَسْجُدَ لَكَ.**» (روی خویش را به خاک ساییدم، و مرا سزااست که تو را سجده کنم..)(الإقبال بالأعمال الحسنة ط - الحديثه)، ج ۳، ص: ۳۲۵ تا ۳۲۷)

امام خمینی (قدس سره) در اینکه عبودیت باید سیر و حرکتی از باطن وجود به ظاهر باشد به گونه ای تاکید و اصرار دارد که هرگونه راه و روش دیگری را انحراف از مسیر عبودیت می شمرد: «مجنوب مقام احدیت و عاشق جمال صمدیت، تجلیات باطنیه محبوب و تجلیات حُبیه حبیب، که در ملک ظاهرش بروز کند و در مملکت شهادتش صورت یابد، همین نقشه نماز را تشکیل دهد، و اگر غیر از این اوضاع و احوال، که برای حضرت مجذوب حقیقی و واصل واقعی، جناب رسول ختمی صلی الله علیه و آله، در این مکاشفه روحانیّه و معاشقه حبیبانه دست داد، حال دیگری دست دهد یاوضع دیگری حاصل آید، از تصرفات شیطان است و سالک رادر سلوک از انانیت و خودی و خودیت بقایائی مانده و باید به علاج خود کوشد و طریق ضلالت را رها کند.» (سرالصلاحه، ص ۱۲)

با این بیان جازم، آن حضرت هرگونه نمازی را که به عرفا نسبت داده می شود مانند نماز سکوت و غیر آن را ناشی از جهالت شمرده می فرماید: «بالجمله، کشفی اتم از کشف نبی ختمی صلی الله علیه و آله، و سلوکی اصح و اصوب از آن نخواهد بود؛ پس ترکیبات بی حاصل دیگر را که از مغزهای بی خرد مدعیان ارشاد و عرفان است باید رها کرد.» (سرالصلاحه، ص ۱۲) بر همین مبناست که حضرت علی (علیه السلام) ارزش اعمال هر فرد را تابع نماز او می شمارد: «**اعْلَمْ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبِعَ لِصَلَاتِكَ.**» (نهج البلاغه/ نامه ۲۷). بدان که هر عملی از تو، ناشی از نماز تو و پیرو آن است.»

حاصل آنکه شایسته است انسان برای مهم ترین امور بندگی که اتصال قلبی به خداوند است، برای خود، فراغت قلب ایجاد کند؛ به این معنا که در وقت اشتغال به عبادت، خود را از خواطر و هم و غم دنیوی فارغ کرده، دل را یکسره برای عبادت و مناجات خالص کند، برای این امر لازم است انسان برای عبادت خود وقتی معین کند و

در آن وقت خود را موظف به عبادت بداند و اشتغال دیگری به خود ندهد. (چهل حدیث، ص ۴۲۶-۴۲۸)  
درانتها امام خمینی درباره کیفیت دستیابی به حضور قلب، می‌گوید: «انسان باید مواظبت و مراقبت در تحصیل حضور قلب کند و مدتی اختیار خیال را به دست گیرد، در این صورت پس از مدتی به حق و عبادت توجه پیدا می‌کند.» (دانشنامه امام خمینی، ج ۸، ص ۲۲۲)

**گرچه دوریم ولی با تو سخن می‌گوییم      بعد منزل نبود در سفر روحانی**

**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ**